

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1982/83:13

om särskilda sysselsättningsåtgärder m. m. (prop. 1982/83:25 och 1982/83:50)

I betänkandet behandlas propositionerna 1982/83:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 i vad avser bilaga 6 (arbetsmarknadsdepartementet) samt bilaga 7 (industridepartementet) punkt 3 Regional utveckling och 1982/83:50 bilaga 4 om åtgärder inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde. Dessutom behandlas två motioner väckta med anledning av proposition 1982/83:25 och tre motioner med anledning av proposition 1982/83:50.

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens åtgärdsprogram för att begränsa arbetslösheten. Utskottet tar i det sammanhanget även ställning till förslag framförda i partimotioner från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet.

Utskottet konstaterar att förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt har förbättrats tack vare den snabba och radikala omläggningen av den ekonomiska politiken som den socialdemokratiska regeringen visat sig beredd att vidta.

På kort sikt måste omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder sättas in. Regeringen har därför redan fattat ett antal beslut om förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser vilka nu följs upp med förslag till riksdagen. Regeringens åtgärder innebär bl. a.

- resursförstärkning till arbetsförmedlingen
- ökad kapacitet inom arbetsmarknadsutbildningen
- höjning av bidraget för utbildning vid påtaglig risk för permittering eller uppsägning av arbetstagare från 20 kr. per timme till 35 kr. per timme
- försöksverksamhet med bristyrkesutbildningen inom verkstadsindustrin
- tidigareläggning av statliga investeringsprojekt
- ökad satsning på beredskapsarbeten
- ytterligare medel till ungdomsplatser
- tidigareläggning av statliga industribeställningar
- förstärkta resurser till verksamhet med anställda med lönebidrag
- medelstillskott till Samhällsföretag

De ytterligare medel som regeringen är beredd att satsa på arbetsmarknadspolitiken för innevarande budgetår kan beräknas uppgå till i runda tal 4 miljarder kronor.

Utskottet tillstyrker vad som anförs i propositionen. De begärda medlen bör anvisas av riksdagen.

Det största problemet på arbetsmarknaden är ungdomsarbetslösheten. Regeringen har ambitionen att alla 17-åringar som inte kan beredas utbildning eller arbete skall kunna erbjudas en ungdomsplats. Ytterligare 90 milj. kr. har anvisats till den verksamheten. Regeringen följer upp – med viss ändring – den förra regeringens beslut att ge 100 milj. kr. till kommunerna för åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

I en gemensam reservation framhåller utskottets företrädare för moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet att regeringens ekonomiska politik medför försämrade förutsättningar för sysselsättningen på lång sikt.

I ett särskilt yttrande hänvisar i detta sammanhang vpk:s företrädare i utskottet till vpk:s förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, vilka redovisas i finansutskottets betänkande FiU 1982/83:20.

Moderata samlingspartiets företrädare i utskottet anför i en reservation bl. a. att de motsätter sig att ytterligare miljardbelopp satsas på den traditionella arbetsmarknadspolitiken. Förutsättningar måste i stället skapas för att företagen skall bli lönsamma. Reservanterna pekar i sammanhanget på sambandet mellan lönsamhet i företagen och sysselsättningen. Inom arbetsmarknadspolitiken förordar man i stället en prioritering av insatserna mot ungdomsarbetslösheten.

Förslag till hur ungdomsarbetslösheten bör angripas redovisar företrädare för moderata samlingspartiet resp. centerpartiet och folkpartiet i två reservationer.

Utöver de reservationer som redovisats ovan kan nämnas en reservation från de båda mittenpartiernas företrädare i utskottet till förmån för ett centerpartistiskt förslag om en överföring av 100 milj. kr. från de arbetsmarknadspolitiska medlen till länsstyrelsernas åtgärdsanslag.

Propositionerna

1982/83:25 bilaga 6

I propositionen föreslås att riksdagen

1. godkänner vad som förordas i propositionen om överföring av medel från arbetsmarknadsstyrelsen till nämnden för vapenfriutbildning,
2. till Nämnden för vapenfriutbildning på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 868 000 kr.,
3. godkänner vad som anförs i propositionen om överföring av medel från arbetsmarknadsstyrelsen till nämnden för vapenfriutbildning,
4. till Vapenfria tjänstepliktiga på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

5. till Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 55 000 000 kr.

1982/83:25 bilaga 7

I punkt C. Regional utveckling hemställer regeringen att riksdagen bereds tillfälle att ta del av den lämnade redogörelsen om ramen för beslut om regionalpolitiskt stöd.

1982/83:50 bilaga 4

Regeringen föreslår under avsnittet B 2. Arbetsmarknadsutbildning att riksdagen till Arbetsmarknadsutbildning på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 200 000 000 kr.

under avsnittet B 4. Sysselsättningskapande åtgärder

att riksdagen till Sysselsättningskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 950 000 000 kr.

under avsnittet C 3. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning

att riksdagen till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 290 000 000 kr.

Motionsyrkandena

Motioner med anledning av proposition 1981/82:25 (tilläggsbudget I)

1982/83:92 av Alf Wennerfors m. fl. (m)

I motionen yrkas att riksdagen avslår proposition 1982/83:25 vad avser bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag.

1982/83:130 av Lennart Blom (m)

I motionen yrkas att riksdagen till Nämnden för vapenfriutbildning på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag om 250 000 kr.

Motioner med anledning av proposition 1982/83:50 (vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m.)

1982/83:104 av Ulf Adelsohn m. fl. (m)

I motionen yrkas

1. att riksdagen avslår proposition 1982/83:50, såvitt avser bilaga 4, Arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande program i syfte att minska ungdomsarbetslösheten.

Motiveringen till yrkandena återfinns i motion 1982/83:99.

1982/83:115 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c)

I motionen yrkas

1. att riksdagen till Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar 1 850 000 000 kr.,

2. att riksdagen till Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,

3. att riksdagen hos regeringen begär fortsatt effektiv uppföljning och åtgärder för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten i enlighet med det anförda.

Motiveringen till yrkandena återfinns i motion 1982/83:112.

1982/83:120 av Ola Ullsten m. fl. (fp)

I motionen yrkas

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utökad stöd till lärlingsutbildning.

Yrkandena 1–23 samt 25–37 kommer att behandlas av andra utskott.

Utskottet

Arbetsmarknadspolitiska riktlinjer m. m.

Läget på arbetsmarknaden inger oro. Arbetslösheten har hittills i höst varit förhållandevis hög. I oktober månad var enligt arbetskraftsundersökningarna 127 000 personer arbetslösa, vilket motsvarar 3 % av arbetskraften. Särskilt stora är problemen för ungdomarna. 48 000 ungdomar under 25 år (7,3 %) var arbetslösa i samma månad. Andelen långtidsarbetslösa har under senare år ökat markant.

Den totala sysselsättningen, som under en följd av år ökat, är nu vikande. Under perioden fr. o. m. tredje kvartalet 1976 t. o. m. tredje kvartalet 1981 ökade den totala sysselsättningen med drygt 170 000 personer. Under det senaste året har antalet sysselsatta däremot minskat med 13 000. De sysselsatta inom industrin var under tredje kvartalet i år närmare 80 000 färre än för två år sedan. Sysselsättningen inom den offentliga sektorn ökar i en väsentligt långsammare takt än för några år sedan.

I sammanhanget kan även konstateras att antalet arbetade timmar sjunkit under senare år. Sedan år 1978 har den totala nedgången uppgått till 3 %. Inom industrin har minskningen varit ännu kraftigare, ca 6 %. Som orsaker

till utvecklingen kan nämnas ett ökat antal deltidsarbeten, ett ökat antal korttidspermitteringar samt införandet av den femte semesterveckan.

Efterfrågan på arbetskraft är f. n. mycket låg. Antalet kvarstående lediga platser under tredje kvartalet i år uppgick endast till en tredjedel av det antal platser som stod till förfogande två år tidigare. I oktober i år var antalet kvarstående lediga platser endast 12 000, varav drygt 1 000 inom tillverkningsindustrin.

De arbetsmarknadspolitiska insatserna har samtidigt intensifierats. I oktober månad i år omfattades drygt 146 000 personer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, en ökning med 28 000 jämfört med samma månad året före.

Den väntade uppgången i industrikonjunkturen har förskjutits framåt i tiden. Som också framhålls i proposition 1982/83:50 är osäkerheten om när en påtaglig konjunkturförbättring kommer att inträffa stor. Under de senaste månaderna har för vissa industribranscher, främst järn- och stålindustrin samt massa- och pappersindustrin, skett en försämring som varit kraftigare än vad som förutsågs för några månader sedan. Kapacitetsutnyttjandet i industrin har vidare minskat ytterligare. Även länsarbetsnämndernas senaste kvartalsprognoser bekräftar bedömningen att uppgången i industrikonjunkturen kommer att dröja.

I propositionen framhålls att en ökad efterfrågan på arbetskraft bedöms kunna inträffa tidigast under andra halvåret 1983. Enligt konjunkturbarometern förutser företagen en fortsatt minskning av antalet anställda, såväl arbetare som tjänstemän, under våren nästa år, dvs. så långt som undersökningens uppgifter sträcker sig. Vart fjärde företag förutser risk för driftsinskränkningar under vinterhalvåret 1982/83. Det finns en uppenbar risk för att många av dessa företag kommer att vidta ytterligare permitteringar och uppsägningar. Under den senaste tremånadersperioden har drygt 11 000 personer varslats om uppsägning. Ytterligare varsel har därefter utfärdats.

Mot bakgrund av den svåra situationen på arbetsmarknaden krävs kraftfulla insatser för att vända utvecklingen. Först skall konstateras att en grundläggande förutsättning härför är en framgångsrik ekonomisk politik som kan skapa tillväxt i ekonomin. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att den nya socialdemokratiska regeringen visat sig vara beredd att genomföra en snabb och radikal omläggning av den ekonomiska politiken. Regeringens till riksdagen framlagda förslag till ekonomisk-politiska åtgärder syftar till att långsiktigt öka produktionen och trygga den fulla sysselsättningen. Regeringens åtgärdsprogram inom den ekonomiska politiken – som f. ö. behandlas i finansutskottets betänkande FiU 1982/83:20 – kan dock inte ge omedelbara resultat. På kort sikt finns – som framhålls i propositionen – ingen annan väg att hejda den ökande arbetslösheten än omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser. Vad utskottet anfört om *förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt* innebär att de synpunkter

härom som förs fram i de tre partimotionerna 104 (m), 115 (c) och 120 (fp) bör avslås.

Regeringen har – som redovisas i följande avsnitt – fattat ett antal beslut om förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser vilka nu följs upp med förslag till riksdagen. Regeringen framhåller att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna bör ges en sådan inriktning att de stöder strävandena att stärka den svenska ekonomins struktur och gynnsamt bidrar till en snabb industriell tillväxt.

Regeringens åtgärder innebär bl. a.

- resursförstärkning till arbetsförmedlingen
- ökad kapacitet inom arbetsmarknadsutbildningen
- höjning av bidraget för utbildning vid påtaglig risk för permittering eller uppsägning av arbetstagare från 20 kr. per timme till 35 kr. per timme
- försöksverksamhet med bristyrkesutbildningen inom verkstadsindustrin
- tidigareläggning av statliga investeringsprojekt
- ökad satsning på beredskapsarbeten
- ytterligare medel till ungdomsplatser
- tidigareläggning av statliga industribeställningar
- förstärkta resurser till verksamhet med anställda med lönebidrag
- medelstillskott till Samhällsföretag

Av de partimotioner som väckts med anledning av propositionerna 50 och 25 framgår att det finns ett brett parlamentariskt stöd för huvudinriktningen på regeringens beslutade eller föreslagna åtgärder i syfte att höja den arbetsmarknadspolitiska beredskapen. Utskottet noterar med tillfredsställelse att medvetenheten om problemens omfattning och nödvändigheten av *omedelbara arbetsmarknadspolitiska insatser* således är stor.

I moderata samlingspartiets partimotion 104 avvisas regeringens förslag att förstärka de arbetsmarknadspolitiska medlen. Moderata samlingspartiet har presenterat ett program mot ungdomsarbetslösheten, till vilket utskottet återkommer i ett senare avsnitt.

Moderata samlingspartiets förslag skulle ovillkorligen leda till att antalet arbetslösa under innevarande budgetår skulle öka kraftigt. Här kan t. ex. nämnas minskade möjligheter att med arbetsmarknadsutbildningens hjälp kunna underlätta en övergång till högkonjunktur. Vidare skulle färre arbetslösa ungdomar kunna erbjudas beredskapsarbete. Slutligen bör nämnas att en utebliven förstärkning av medlen till lönebidrag skulle innebära att en redan hårt drabbad grupp i samhället – de handikappade – skulle drabbas än mer. Konsekvensen för innevarande budgetår av moderata samlingspartiets förslag skulle f. ö. bli att arbetsgivare som enligt gällande regler anställt arbetshandikappade inte kan erhålla den ersättning från samhället härför som de utlovats. Ersättning till arbetsgivarna utbetalas nämligen med ett halvt års eftersläpning. Av det sagda framgår att utskottet inte kan ställa sig bakom moderata samlingspartiets förslag till inriktning av

de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Motionen bör följaktligen avslås i denna del.

Utskottet övergår härefter till att behandla de enskilda förslagen i propositionerna 50 och 25 samt i ett antal motioner.

Åtgärder mot ungdomsarbetslösheten

Det allvarligaste problemet på arbetsmarknaden är som redan sagts den alltför stora grupp ungdomar som står utanför utbildningssystemet och saknar arbete. Som tidigare nämnts uppgick denna grupp i oktober månad i år till 48 000.

Stora insatser har gjorts för att hålla arbetslösheten nere bland ungdomarna. Regeringen föreslår i propositionen en intensifiering av sådana åtgärder både inom arbetsmarknadspolitiken och inom skolan.

I statsbudgeten för innevarande budgetår anslags 60 milj. kr. för bidrag till ungdomsplatser. Medlen anvisades på anslaget B 4. Sysselsättningsskapande åtgärder. Medelsbehovet kunde endast preliminärt beräknas vilket också anmäldes för riksdagen. Genom riksdagens beslut med anledning av proposition 1981/82:150 bil. 4 (AU 1981/82:28) har ansvaret för verksamheten med ungdomsplatser fr. o. m. den 1 juli 1982 förts över till skolan som ett led i den uppföljande verksamheten för ungdomar upp till 18 år. Regeringen anmäler i proposition 50 att AMS, som disponerar anslaget i fråga, har betalat ut dessa medel till SÖ efter rekvisition. SÖ har därefter fördelat medlen till kommunerna.

SÖ har sedermera hemställt om ytterligare 90 milj. kr. för bidrag till ungdomsplatser under budgetåret 1982/83. Regeringen beslutade i oktober i år att med stöd av finansfullmakten ställa de begärda medlen till kommunernas förfogande för verksamheten med ungdomsplatser. Enligt propositionen bör de medel som därmed totalt anslagits för verksamheten (150 milj. kr.) täcka medelsbehovet under innevarande budgetår.

I propositionen anförs vidare att det är regeringens ambition att alla 17-åringar som inte kan beredas utbildning eller arbete skall kunna erbjudas en ungdomsplats. Det förutsätts att SÖ även i fortsättningen noga följer sysselsättningsutvecklingen för ungdomar under 18 år och i god tid anmäler för regeringen om ytterligare medel krävs för att täcka behovet av ungdomsplatser. Regeringen har f. ö. för avsikt att i samband med budgetpropositionen återkomma till de olika åtgärder som är knutna till det kommunala uppföljningsansvaret.

När det gäller kommunala aktiviteter för arbetslös ungdom har regeringen genom beslut i oktober 1982 med ändring av den förra regeringens beslut fördelat totalt 100 milj. kr. på samtliga kommuner. Dessa medel skall användas till att mildra effekten av arbetslöshet bland ungdom och då i första hand stödja dem som är i störst behov av samhälleligt stöd av detta slag. Vissa kommuner har i detta syfte tillhandahållit medel för att skapa ungdomsplat-

ser i sådana fall där statsbidrag inte utgår, t. ex. för 16-åringar som inte fyllt 17 år under det år som anställningen kommer till stånd. Även om det här inte rör sig om beredskapsarbete i formell mening framhålls i propositionen att det inte torde föreligga något hinder i anställningsskyddslagens mening mot att anställningsavtal om sådana ungdomsplatser ingås för viss bestämd tid eller t. v., dock längst till viss tidpunkt.

Även inom skolans område har regeringen tidigare i höst vidtagit åtgärder för att minska ungdomsarbetslösheten under vintern 1983. Bl. a. har fattats beslut om en ökning med 2 000 intagningsplatser i gymnasieskolan för läsåret 1982/83. Det blir därmed möjligt att under innevarande läsår göra en vårterminsintagning på de flesta studievägar i gymnasieskolan. Kommuner-
na skall därvid i första hand söka anordna yrkesinriktad utbildning för de ungdomar som t. ex. sökt till sådan men inte kommit in och nu befinner sig i eller hotas av sysslöshet. De frågor som berör skolans område behandlas av utbildningsutskottet.

De omfattande åtgärderna för att förbättra sysselsättnings- och utbildningsmöjligheterna för 16-17-åringarna har lett till slutsatsen att dessa grupper inte längre behöver omfattas av det kontanta arbetsmarknadsstödet (KAS). Regeringen har därför i proposition 1982/83:55 föreslagit att den nedre gränsen för att erhålla KAS skall höjas från 16 till 18 år. Den frågan behandlar utskottet i betänkandet AU 1982/83:12.

Moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet behandlar i sina partimotioner 104, 115 och 120 behovet av insatser mot ungdomsarbetslösheten

Moderata samlingspartiet anger i sin partimotion 104 de orsaker som man anser ligger bakom den höga ungdomsarbetslösheten. Bl. a. pekar man på för höga ingångslöner, den arbetsrättsliga lagstiftningen, den bristfälliga skolutbildningen, tillämpningen av lagar och avtal samt den bristande anpassningen av arbetsmarknadspolitiken till förhållandena i ekonomin och på arbetsmarknaden.

Ett åtgärdsprogram presenteras med följande huvudsakliga innehåll:

- inga höjda skatter och avgifter
- sänkta ungdomslöner
- samhällstjänst för arbetslös ungdom
- förbättrad och utökad yrkesutbildning för ungdom
- satsning på ungdomsplatser och praktikplatser
- förbättrade villkor för enskilda beredskapsarbeten
- uppdelning av beredskapsarbeten för ungdom
- ändringar i arbetsrätts- och trygghetslagstiftningen

Moderata samlingspartiet pekar även på det ansvar för ungdomens sysselsättning som åvilar parterna på arbetsmarknaden. Det gäller bl. a. frågan om ingångslöner, inrättande av ungdomsplatser för ungdomar i åldern 18-21 år samt utökade möjligheter till prov- och korttidsanställningar.

Om parterna inte är beredda att genom avtal göra nödvändiga förändringar beträffande den senare frågan måste enligt motionen lagstiftning tillgripas.

Vidare bör regeringen följa upp riksdagens beslut under våren 1982 om principerna för en garanti avseende erbjudande om arbete, utbildning eller praktik till alla ungdomar upp till 21 år.

Kostnaderna för programmet beräknas av motionärerna uppgå till mellan 100 och 200 milj. kr. Programmet föreslås bli finansierat genom att regeringen utnyttjar kvarstående medel inom ramen för finansfullmakten (175 milj. kr.) samt genom de resurser kommunerna redan erhållit för att bekosta verksamheten med de s. k. ungdomsslussarna (100 milj. kr.). Ett avvisande av regeringens förslag om ökade skatter, bl. a. i form av höjda arbetsgivaravgifter och höjd moms, innebär enligt motionärerna också att kommunerna får större möjligheter att genomföra delar av programmet.

Centerpartiet anför i motion 115 att behovet av s. k. ungdomsslussar kvarstår. Regeringen bör enligt motionen noga följa utvecklingen och vid behov återkomma till regeringen med ytterligare förslag till åtgärder.

Folkpartiet erinrar i sin partimotion 120 om de omfattande insatser mot ungdomsarbetslösheten som vidtogs av den förra regeringen. Vidare anför att folkpartiet alltjämt strävar efter att en s. k. ungdomsgaranti skall kunna förverkligas. I motionen framhålls att systemet med närvaropremier i verksamheten med s. k. ungdomsslussar bör bibehållas.

Enligt folkpartiet bör också parterna ta ett större ansvar för ungdomens sysselsättning och bl. a. träffa avtal om ungdomsplatser för ungdomar i åldrarna 18–20 år. Det ankommer även på näringslivet att visa att de vidtagna förändringarna i trygghetslagstiftningen ger en sysselsättningsmässig effekt.

Slutligen föreslår folkpartiet nya initiativ i syfte att öka antalet lärlingsplatser. I motionen förs därvid fram ett förslag om inrättande av ett stimulansbidrag av samma konstruktion som för anställning med lönebidrag. Detta innebär att statsbidrag under första året skulle utgå med 75 % av lönen, andra året med 50 % och tredje året med 25 %. Med det föreslagna systemet skulle väsentligt fler arbetsgivare kunna ta emot lärlingar.

De medel som regeringen avsett att använda för ett system med utbildning av redan anställda och anställning av ungdomar som ersättare föreslås i stället användas för det föreslagna systemet med lärlingsplatser.

Enligt utskottets uppfattning kan både förslagen i propositionen och i motionerna sägas uttrycka en allvarlig strävan att komma till rätta med ungdomens svårigheter att komma in på arbetsmarknaden.

Som tidigare nämnts har regeringen ambitionen att alla 17-åringar som inte kan beredas utbildning eller arbete skall kunna erbjudas en ungdomsplats. Ytterligare medel har – som tidigare nämnts – också tillförts den verksamheten. Utskottet vill i sammanhanget även erinra om de medel – 100 milj. kr. – som utgått till kommunerna för åtgärder bland arbetslösa ungdomar.

Skolan har f. ö. ett uppföljningsansvar för alla ungdomar under 18-år. Regeringens ambitioner att genom en rad arbetsmarknadspolitiska och utbildningspolitiska insatser bereda alla ungdomar under 18 år utbildning eller arbete har – som tidigare nämnts – lett till att man ansett sig kunna föreslå att den nedre åldersgränsen för att erhålla KAS bör höjas från 16 till 18 år. Frågan behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU 1982/83:12.

För de äldre ungdomarna kan bl. a. beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning sättas in. Som utskottet redovisar senare i betänkandet föreslås väsentligt ökade resurser inom dessa verksamhetsområden. Betydelsen av den föreslagna förstärkningen av insatserna inom platsförmedlingen bör också nämnas i sammanhanget.

Av det anförda framgår att utskottet har anledning räkna med att regeringen är beredd att fortlöpande vidta de åtgärder som kan komma att krävas för att hålla arbetslösheten nere bland ungdomen. Det finns anledning återkomma till frågan om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten i samband med behandlingen av budgetpropositionen i början av nästa år.

Utskottets ställningstagande innebär att de i sammanhanget upptagna motionerna från centerpartiet och folkpartiet inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Det gäller bl. a. förslaget från folkpartiet beträffande lärlingsutbildning.

Slutligen vill utskottet i detta sammanhang ta bestämt avstånd från vissa förslag som förts fram av moderata samlingspartiet. Det kan inte bli tal om att lösa ungdomens sysselsättningsproblem genom att erbjuda sänkta löner och sämre trygghet i anställningen. Detta partis förslag om s. k. ungdomsgaranti framstår f. ö. inte som trovärdigt mot bakgrund av att partiet motsätter sig en förstärkning av de ekonomiska resurserna till bl. a. beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning. Moderata samlingspartiets partimotion 104 bör med hänvisning till det anförda avslås i denna del.

Arbetsmarknadsservice

I propositionen framhålls att antalet arbetssökande som har vänt sig till arbetsförmedlingen under första halvåret i år ökat med i genomsnitt 25 % jämfört med motsvarande period förra året. För storstadslänen är motsvarande tal runt 30 %. Antalet arbetssökande som vänt sig till arbetsförmedlingen har under hösten varit väsentligt högre än normalt. Även antalet personer som uppbär KAS har ökat kraftigt. Allt detta har inneburit stora påfrestningar för personalen på arbetsförmedlingarna.

AMS hemställde i augusti i år om 20 milj. kr. för tillfällig personalförstärkning av arbetsförmedlingen under innevarande budgetår. Dåvarande regeringen medgav ett överskridande av lönebudgeten med 5 milj. kr. Ifrågavarande medelsförstärkning motsvarar ca 60 arbetsförmedlare under åtta månader. I oktober i år har AMS återkommit till regeringen och begärt

ytterligare 15 milj. kr. för en snabb personalförstärkning av arbetsförmedlingen under budgetåret. Detta belopp motsvarar ca 215 arbetsförmedlare under sju månader.

Regeringen har genom beslut i oktober i år medgett att AMS får överskrida innevarande budgetårs löne-medel med ytterligare 15 milj. kr. för att tillfälligt förstärka arbetsförmedlingen med ytterligare personal. Detta innebär sammantaget en personalförstärkning under budgetåret med ca 275 personer eller ca en person per arbetsförmedling. Regeringen har också medgett att AMS får överskrida anvisade medel för framtagande av den ADB-framställda platslistan med 2,4 milj. kr. under innevarande budgetår för att förbättra platslistan i storstadslänen.

Enligt utskottets uppfattning är det i det rådande arbetsmarknads-läget angeläget att platsförmedlingen tillförs ytterligare resurser. Därmed ges bättre förutsättningar för de arbets-sökande att få arbete och för företagen att få arbetskraft. Regeringens förslag förefaller därvid vara väl avvägt. Det sagda innebär att utskottet avstyrker moderata samlingspartiets partimotion 104 i denna del. Motionärerna avvisar nämligen tanken på ytterligare medel till AMS.

Arbetsmarknadsutbildning

AMS har för budgetåret 1982/83 över anslagen B 2. Arbetsmarknadsutbildning och B 3. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag anvisats medel för 110 000 deltagare i arbetsmarknadsutbildning. Den dåvarande regeringen har vidare mot bakgrund av det försvagade arbetsmarknads-läget givit AMS möjlighet att planera för 3 000 fler deltagare per månad under hösten 1982 än under våren 1983.

AMS har i oktober månad i år hemställt om att planeringsramen för de olika formerna av arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1982/83 får höjas till 125 000 deltagare. AMS gör den bedömningen att det även under första halvåret 1983 kommer att krävas en fortsatt hög utbildningsvolym. Största delen av denna ökning förutsätter AMS skall kunna ske genom en utökning av utbildning i företag när det finns risk för permittering eller uppsägning. AMS som för budgetåret 1982/83 har tilldelats medel för ca 6 000 deltagare i olika former av arbetsmarknadsutbildning i företag har nu räknat med ett behov om ca 17 000 deltagare, varav ca 13 000 i utbildning vid risk för permittering eller uppsägning. För denna utökning har AMS beräknat ett medelsbehov om 80 milj. kr.

Regeringen har med anledning av AMS hemställen beslutat att AMS för innevarande budgetår får planera för att arbetsmarknadsutbildningen omfattar 125 000 deltagare. För att finansiera denna ökade planeringsram har regeringen beslutat att ge AMS möjlighet att disponera den för budgetåret 1982/83 ingående reservationen om 295 milj. kr. Dessa medel skall dock i första hand täcka kvarvarande utgifter från budgetåret 1981/82

om ca 173 milj. kr. samt det ytterligare medelsbehov för redan planerad arbetsmarknadsutbildning som AMS anmält i sin skrivelse i oktober i år och bedömer som nödvändig att genomföra.

Regeringen har vidare – efter anhållan härom från AMS – ändrat förordningen (1981:541) om bidrag till arbetsmarknadsutbildning i företaget m. m. på så sätt att bidrag för utbildning när det finns påtaglig risk för permittering eller uppsägning av arbetstagare får lämnas med 35 kr. per timme mot 20 kr. per timme i dag. En sådan höjning ligger f. ö. i linje med riksdagens tidigare uttalanden. Denna höjning har i överensstämmelse med AMS uppfattning begränsats till utbildning inom tillverkningsindustrin. Bidraget får inte utgå för de 40 första timmarna av utbildningen. Utgifterna har beräknats uppgå till 170 milj. kr. Detta belopp inkluderar även merkostnader till följd av volymökningen. I sammanhanget aviseras även en översyn av reglerna om permittering.

Därutöver har AMS hemställt om 30 milj. kr. för försöksverksamhet under innevarande budgetår med bristyrkesutbildning avseende fortbildning av anställda inom verkstadsindustrin till kvalificerat yrkesarbete. Syftet med försöksverksamheten är att förebygga sådana flaskhalsproblem som kan orsakas av brist på yrkesarbetare i en konjunkturuppgång. Förhandlingar om denna försöksverksamhet har pågått mellan AMS och parterna inom verkstadsindustrin. Denna satsning leder till att kapaciteten inom arbetsmarknadsutbildningen behöver utökas genom köp av utbildning i företag. Regeringen ansluter sig till AMS uppfattning att den föreslagna försöksverksamheten bör genomföras och att AMS bör erhålla begärda medel härför. För att inte fördröja denna satsning på grund av medelsbrist för den av SÖ anordnade arbetsmarknadsutbildningen har AMS genom beslut i oktober i år givits möjlighet att överföra ytterligare högst 30 milj. kr. till SÖ av de medel som anslagits för budgetåret 1982/83.

I sammanhanget erinras även om de pågående förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter om ett system med utbildning av redan anställda och anställning av ungdomar som ersättare.

För att finansiera de ökade insatserna inom arbetsmarknadsutbildningens område föreslås i propositionen att till anslaget Arbetsmarknadsutbildning på tilläggsbudget I anvisas 200 milj. kr. för budgetåret 1982/83.

De åtgärder som redovisas inom arbetsmarknadsutbildningen har till syfte att ytterligare höja den arbetsmarknadspolitiska beredskapen. Utskottet tillstyrker förslagen. Den beslutade höjningen av den s. k. 20-kronan har utskottet f. ö. uttalat sig för vid två tillfällen under det föregående riksmötet.

Som tidigare nämnts under avsnittet om ungdomsarbetslösheten är folkpartiet i sin partimotion 120 negativt till förslaget om ett system med utbildning av redan anställda och anställning av ungdomar som ersättare. De medel som en sådan verksamhet skulle ta i anspråk föreslås i stället sättas in i ett system för ett ökat antal lärlingsplatser. Det sistnämnda förslaget har

utskottet redan avstyrkt. Som framgår i propositionen är det förslag folkpartiet riktar kritik mot f. n. föremål för överläggningar mellan arbetsmarknadens parter. Enligt utskottets uppfattning finns det inte anledning föregripa de diskussionerna.

Utskottet tillstyrker den begärda medelstildelningen. 200 milj. kr. bör således tillskjutas anslaget Arbetsmarknadsutbildning på tilläggsbudget I för innevarande budgetår. Det anförda innebär att moderata samlingspartiets partimotion 104 – i vilken yrkas avslag på regeringens förslag – avstyrks i denna del.

Sysseisättningsskapande åtgärder

I propositionen anmäls att regeringen i oktober i år efter framställning från AMS beslutat tidigarelägga statliga investeringar för ca 1 017 milj. kr. i syfte att undvika en fortsatt försämring på byggarbetsmarknaden. Regeringen har härvid utnyttjat finansfullmakten. Projekten är utvalda så att de i de allra flesta fall ger en omedelbar sysseisättningseffekt. De har fördelats så att de sysseisättningsmässigt svagaste regionerna prioriterats. Därvid har Norrbottens län särskilt beaktats, och länet har tilldelats drygt 183 milj. kr. av det totala beloppet för bygnads- och anläggningsarbeten. Bl. a. har medel beviljats för en ny passagerarterminal vid Kallax flygfält i Luleå.

AMS disponerar enligt hittills fattade beslut för innevarande budgetår 3 158,5 milj. kr. till *beredskapsarbeten*. I beloppet ingår 240 milj. kr. som den förra regeringen i augusti i år beviljat genom utnyttjande av finansfullmakten. Denna regering uppdrog vidare åt AMS att under andra halvåret 1982 öka sysseisättningen i beredskapsarbeten till en nivå 40 % över den sysseisättning som uppnåddes under motsvarande period 1981. Vidare skulle andelen investeringsarbeten under budgetåret 1982/83 ökas från 13 % till 20 % enligt regeringens direktiv.

AMS har vidare hemställt om ytterligare medel för beredskapsarbeten. Nu tillgängliga medel skulle enligt AMS räcka för 6,3 miljoner dagsverken. För att AMS under våren 1983 skall kunna kompenseras för den ovan nämnda volymökningen under innevarande höst och samtidigt uppnå den maximalt möjliga sysseisättningsnivå som administrativt kan klaras under första halvåret 1983 kommer en total sysseisättningsnivå på 9,6 miljoner dagsverken att erfordras. Antalet sysseisatta i beredskapsarbeten skulle därmed enligt AMS i december kunna höjas till 60 000 och under första kvartalet 1983 uppgå till 65 000 personer. För att uppnå nämnda sysseisättningsvolym erfordras därför enligt AMS att det totala anslaget för detta ändamål höjs till 4 800 milj. kr.

I propositionen framhålls att maximala resurser bör avsättas för beredskapsarbeten för att kompensera den extremt låga efterfrågan på arbetskraft. För att uppnå erforderlig sysseisättningsnivå föreslås därför att AMS tilldelas ytterligare 1 650 milj. kr. för beredskapsarbeten. Detta anslag skulle därmed

uppgå till ca 4 800 milj. kr.

För innevarande budgetår disponerar AMS 60 milj. kr. för *rådrumsbeställningar*. Med hänsyn till de akuta svårigheter som många företag befinner sig i kommer enligt propositionen dessa medel att förbrukas under detta år. Den omständigheten att konjunkturuppgången inom industrin har väsentligt skjutits fram i tiden gör att det enligt AMS finns skäl att pröva även en mer allmän, branschvis tidigareanläggning av statliga industribeställningar. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att ytterligare 300 milj. kr. tillförs anslaget för sådana statliga industribeställningar.

I propositionen hemställs att riksdagen till anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder på tilläggsbudget I för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 1 950 000 000 kr.

Utskottet har tidigare i betänkandet uttalat sig för att ytterligare arbetsmarknadsinsatser måste sättas in för att sysselsättningen på kort sikt skall hållas uppe. Mot denna bakgrund är det tillfredsställande att regeringen är beredd att satsa på väsentligt utökade resurser till beredskapsarbeten.

I centerpartiets partimotion 115 föreslås att insatserna bör ges en mer offensiv och decentralistisk inriktning. Mot den bakgrunden föreslås att 100 milj. kr. förs över från de arbetsmarknadspolitiska medlen till länsstyrelsernas åtgärdsanslag för ökade insatser för glesbygdsstöd och intensifierad kommunal sysselsättningsplanering (IKS-verksamhet).

Utskottet vill med anledning av motion 115 inledningsvis erinra om att de arbetsmarknadspolitiska insatser som regeringen föreslår i första hand skall sättas in i de delar av landet där problemen är mest omfattande. Detta innebär att den ökade satsningen på beredskapsarbeten kommer att i betydande utsträckning riktas mot skogslänen. Det finns därvid anledning utgå från att åtskilliga av de projekt i glesbygden som motionen syftar till att stödja troligen kommer att finansieras via beredskapsmedlen. Det blir f. ö. anledning för utskottet att i samband med budgetprövningen nästa år bedöma huruvida det gällande regionalpolitiska anslaget på 275 milj. kr. till åtgärder i länen för innevarande budgetår har räckt till med hänsyn till de befintliga behoven. Med hänvisning till vad som här anförts avstyrks motionen i motsvarande del.

Utskottet tillstyrker att 1 950 000 000 kr. tillförs anslaget Sysselsättnings-skapande åtgärder på tilläggsbudget I för budgetåret 1982/83. Av utskottets ställningstagande följer att moderata samlingspartiets partimotion 104 – i vilken yrkas avslag på regeringens hemställan – bör avslås i denna del.

Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning

Antalet anställda med lönebidrag uppgick i oktober månad i år till 34 300. För innevarande budgetår har för verksamheten med lönebidrag anvisats 1 527 milj. kr. Som jämförelse kan nämnas att 1 708 milj. kr. anvisats till verksamheten under budgetåret 1981/82. Anställda med lönebidrag var i

stort sett detsamma som i dag. AMS har framhållit att de medel som står till förfogande för verksamheten är otillräckliga.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att 290 milj. kr. tillförs anslaget Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning på tilläggsbudget I för innevarande budgetår. Härutöver anmäls att statsrådet Leijon har för avsikt att föreslå regeringen att ge AMS medgivande att använda 60 milj. kr. av reservationsmedel för att bestrida utgifterna för delprogrammet.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag. De begärda medlen bör således beviljas. Utskottets ställningstagande innebär att moderata samlingspartiets partimotion 104 bör avslås i motsvarande del. Som utskottet i ett inledande avsnitt erinrat om skulle moderata samlingspartiets förslag gå ut över de arbetshandikappades möjligheter att få anställning. En sådan utveckling kan utskottet inte medverka till.

Stiftelsen Samhällsföretag

För budgetåret 1982/83 har på statsbudgeten anvisats ett förslagsanslag Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag av 2 321 milj. kr. varav 1 984 milj. kr. avser driftbidrag. Driftbidraget förutsattes vid beslutet våren 1982 (AU 1981/82:21 s. 81) motsvara 129 % av lönekostnaderna för arbetstagare i skyddat arbete.

Stiftelsen har i skrivelse den 9 juni 1982 hemställt om ett ytterligare driftbidrag om 55 milj. kr. varav 30 milj. kr. kan hänföras till förluster under budgetåret 1981/82 och 25 milj. kr. till beräknat underskott av verksamheten under budgetåret 1982/83.

I proposition 1982/83:25 bil. 6 föreslås att *Stiftelsen Samhällsföretag tilldelas* begärda medel som *ett särskilt driftmedelstillskott* utöver vad som beviljats tidigare.

Alf Wennerfors m. fl. (m) yrkar i motion 92 avslag på propositionens förslag. Det erinras i motionen om riksdagens bedömning i våras att Samhällsföretag bör ha goda förutsättningar att nå det uppsatta sparmålet, dvs. kunna driva verksamheten med ett driftbidrag av 129 % av lönekostnaderna, genom effektivitetsförbättringar av stiftelseorganisationen. I motionen erinras också om den utredning om de arbetshandikappades möjligheter på arbetsmarknaden som beslutades våren 1982. Utredningen skall bl. a. ta upp frågor om differentiering av lönebidragens storlek med hänsyn till handikappets art och svårighet samt åtgärder som syftar till att underlätta utslussning av arbetshandikappade från Samhällsföretag. I avvaktan på detta arbete bör enligt motionen åtgärder vidtas vid Samhällsföretag i syfte att uppfylla de mål som riksdagen har uttalat.

När utskottet våren 1982 behandlade frågor om driftbidraget till Samhällsföretag och därvid tillstyrkte den dåvarande regeringens förslag om ett bidrag motsvarande 129 % av lönekostnaderna, uttalades att utskottet tog för givet att regeringen fortlöpande hålls underrättad om utvecklingen i företaget.

Syftet med detta uttalande var att en snabb uppföljning skulle erhållas av företagets möjligheter att uppfylla de angivna målen för verksamheten inom den beslutade bidragsramen. De övergripande mål utskottet angav för Samhällsföretag är att bereda arbetshandikappade – som inte har andra alternativ till sysselsättning – ett avlönat och meningsfullt arbete till lägsta möjliga kostnad för samhället.

Utskottet strök under att arbetet med att förbättra företagets resultat inte får bedrivas på ett sådant sätt att de sociala målen hotas. Företagets ovan återgivna framställning visar att detta förutsätter ett medelstillskott av 55 milj. kr. för budgetåret 1982/83 utöver vad som tidigare har anvisats. Regeringen har föreslagit att denna summa anvisas på tilläggsbudget. Utskottet tillstyrker förslaget. Utskottets ställningstagande på denna punkt innebär samtidigt ett avstyrkande av motion 92. Utskottet vill i fråga om denna motion dessutom framhålla att utredningen om de handikappades arbetsmöjligheter inte är ett acceptabelt skäl att nu vägra Samhällsföretag tilläggsanslag. Denna utrednings förslag kan få eventuella kostnadsbesparande effekter först på längre sikt. Här aktuellt anslag avser driftförluster som dels inträffade redan under förra budgetåret, dels beräknas uppstå under innevarande budgetår och som därför inte rimligen kan påverkas av denna utrednings förslag.

Vapenfriverksamheten

Vapenfriverksamheten m. m. tas upp i proposition 1982/83:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83.

Riksdagen beslutade våren 1982 (AU 1981/82:21 s. 40) att administrationen av vapenfriverksamheten skulle flyttas från AMS till en nyinrättad myndighet, nämnden för vapenfriutbildning (NVU), samt att den nya myndigheten skulle lokaliseras till Karlstad. Kostnaderna för omlokaliseringen beräknades till 200 000 kr. En särskild utredare tillkallades i april 1982 för det förberedelsearbete som behövdes för genomförande av omlokaliseringen. Utredaren lämnade i september 1982 en rapport med förslag till organisation och kostnader för den nya verksamheten under första halvåret 1983. Myndigheten föreslås få 23 tjänster. Engångskostnaden för omlokaliseringen beräknas nu till knappt 1,2 milj. kr.

I propositionen anges förvaltningskostnaderna vid NVU för första halvåret 1983 till 2 020 000 kr. En motsvarande minskning beräknas ske av AMS gemensamma förvaltningskostnader varför en *överföring* av denna summa från AMS till NVU föreslås. Riksdagen bör enligt utskottets mening godkänna denna överföring.

I propositionen föreslås vidare att ett engångsbelopp av 868 000 kr. anvisas för initialkostnader vid NVU under perioden den 1 januari – den 30 juni 1983.

I motion 130 av Lennart Blom (m) pekas på den kostnadsökning för

omlokaliseringen som inträffat sedan riksdagens beslut i frågan våren 1982. Motionären framhåller att även om de absoluta beloppen i och för sig är relativt små är differensen mellan nu äskade 868 000 kr. och tidigare beräknade 200 000 kr. alltför stor för att utan vidare accepteras. Det stryks vidare under att riksdagen vid beslut om organisationsförändringar och omlokaliseringar måste ha tillgång till ett genomarbetat och realistiskt beslutsunderlag. Eftersom regeringen inte angett några skäl till kostnadsfördyringarna föreslås i motionen att riksdagen anvisar ett belopp för täckande av omlokaliseringkostnaderna vid NVU vilket med hänsyn tagen till prisuppräkning ansluter till den nivå som redovisades i det beslutsunderlag som låg till grund för riksdagens tidigare nämnda beslut. Detta belopp anges till 250 000 kr.

Utskottet kan instämma i vad som sägs i motion 130 om att riksdagen vid beslut om organisationsförändringar och omlokaliseringar måste ha tillgång till ett genomarbetat beslutsunderlag. Utskottet noterar den ökning av engångskostnaderna för omlokaliseringen av NVU som redovisas men menar att den kostnad som nu beräknas för myndighetens flyttning till Karlstad utslagen på antalet berörda anställda är rimlig med hänsyn till erfarenheterna av andra omlokaliseringar. Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag om att 868 000 kr. beviljas på tilläggsbudget I för omlokaliseringen av NVU samt avstyrker motion 130, som alltså bör avslås.

Medel för verksamheten med vapenfria tjänstepliktiga anvisades av riksdagen våren 1982 under anslaget Totalförsvärsverksamhet under tolfte huvudtiteln. För ändamålet beräknades för budgetåret 1982/83 ett belopp av 67 128 000 kr. Av detta belopp beräknas hälften dvs. 33 564 000 kr. falla på år 1983. Enligt propositionen bör det ankomma på AMS att föra över dessa medel till NVU. För denna överföring föreslås ett nytt förslagsanslag *Vapenfria tjänstepliktiga* på 1 000 kr. Utskottet tillstyrker vad som anförs i propositionen på denna punkt.

Regional utveckling

Regional utveckling tas i proposition 1982/83:25 upp i bilaga 7, som inom regeringen har föredragits av chefen för industridepartementet. I avsnittet lämnas en redogörelse för vissa merkostnader när det gäller transportstödet som skall belasta den regionalpolitiska beslutsramen.

I samband med riksdagens ställningstaganden till regionalpolitiken våren 1982 beslöts en förstärkning av transportstödet (AU 1981/82:23 s. 73-75). Uttransportstöd återinfördes för järn- och stålvaror samt, med vissa undantag, för hyvlade och sågade trävaror. Vidare höjdes transportstödet för längre transporter som berör vissa regioner. Förändringen av transportstödet infördes med retroaktiv verkan fr. o. m. den 1 mars 1982.

I fråga om kostnaderna för budgetåret 1982/83 angav utskottet att

regeringen efter en mera noggrann beräkning borde återkomma till riksdagen med förslag till medelsanvisning. Genom en tillfällig omläggning av bidragsperioden räcker de medel som har anvisats för budgetåret 1982/83 även för den merkostnad som följer av de nya stödreglerna. Bortser man från denna omläggning skulle anslaget för detta budgetår ha överskridits med 25 milj. kr. Detta är alltså den merkostnad som de nya stödreglerna beräknas ha medfört för budgetåret 1982/83. I enlighet med riksdagens beslut skall denna merkostnad räknas av från den regionalpolitiska beslutsramen. Kvar av denna medelsram att användas under budgetåren 1982/83 – 1983/84 var den 1 juli 1982 ca 5 450 milj. kr. Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av denna redogörelse. Utskottet har ingen erinran mot den lämnade redogörelsen och föreslår att denna läggs till handlingarna.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt* att riksdagen med bifall till vad som anförs i proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del, 1982/83:115 yrkande 1 i motsvarande del och 1982/83:120 yrkande 24 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört,
2. beträffande *behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser* att riksdagen med bifall till vad som anförs i proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del avslår motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del,
3. beträffande *åtgärder mot ungdomsarbetslösheten* att riksdagen med bifall till vad som anförs i proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1982/83:104 yrkande 2, 1982/83:115 yrkande 3 och 1982/83:120 yrkande 24 i motsvarande del godkänner vad utskottet anfört,
4. beträffande *förstärkning av resurserna inom platsförmedlingen* att riksdagen med bifall till vad som anförs i proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del avslår motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del,
5. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:50 bil. 4 samt med avslag på motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del till *Arbetsmarknadsutbildning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 200 000 000 kr.,
6. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:50 bil. 4 samt med avslag på motionerna 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande

- del och 1982/83:115 yrkandena 1 i motsvarande del och 2 till *Sysselsättningskapande åtgärder* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 950 000 000 kr.,
7. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:50 bil. 4 samt med avslag på motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 290 000 000 kr.,
 8. att riksdagen
dels med bifall till proposition 1982/83:25 bil. 6 samt med avslag på motion 1982/83:130 till *Nämnden för vapenfriutbildning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 868 000 kr.,
dels godkänner vad som anförs i propositionen om överföring av medel till nämnda anslag,
 9. att riksdagen
dels med bifall till proposition 1982/83:25 bil. 6 till *Vapenfria tjänstepliktiga* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
dels godkänner att 33 564 000 kr. förs till nämnda anslag från anslaget Totalförsvarsverksamhet för budgetåret 1982/83,
 10. att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:25 bil. 6 samt med avslag på motion 1982/83:92 till *Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 55 000 000 kr.,
 11. att riksdagen lägger till handlingarna vad som i proposition 1982/83:25 bil. 7 anförs om *ramen för beslut om regionalpolitiskt stöd*.

Stockholm den 7 december 1982

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Erik Johansson (s), Anders Högmark (m), Karin Flodström (s), Arne Fransson (c), Lahja Exner (s), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Lars-Ove Hagberg (vpk), Gustav Persson (s), Håkan Stjernlöf (m), Bo Nilsson (s), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) och Iris Mårtensson (s).

Reservationer

1. Förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt (mom. 1)

Alf Wennerfors (m), Anders Högmark (m), Arne Fransson (c), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Håkan Stjernlöf (m) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "Mot bakgrund" och på s. 6 slutar "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av den svåra situationen på arbetsmarknaden krävs kraftfulla insatser för att vända utvecklingen. Först skall konstateras att en grundläggande förutsättning härför är en framgångsrik ekonomisk politik som kan skapa tillväxt i ekonomin. Tyvärr innebär den nya socialdemokratiska regeringens vidtagna och föreslagna ekonomisk-politiska åtgärder en betydande risk för en försämrad situation på arbetsmarknaden. Regeringens inflationsskapande politik innebär en minskad inhemsk efterfrågan.

Det ankommer inte på arbetsmarknadsutskottet att ange riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Utskottet vill emellertid framhålla att förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt skulle vara väsentligt bättre med en annan ekonomisk politik än den politik regeringen företräder. De icke socialistiska partierna har i finansutskottets betänkande FiU 1982/83:20 utvecklat detta. Utskottet hänvisar härtill.

Vad utskottet anfört om förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt* att riksdagen med avslag på vad som anförs i proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del samt med anledning av motionerna 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del, 1982/83:115 yrkande 1 i motsvarande del och 1982/83:120 yrkande 24 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser (mom. 2)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar "Av de" och på s. 7 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

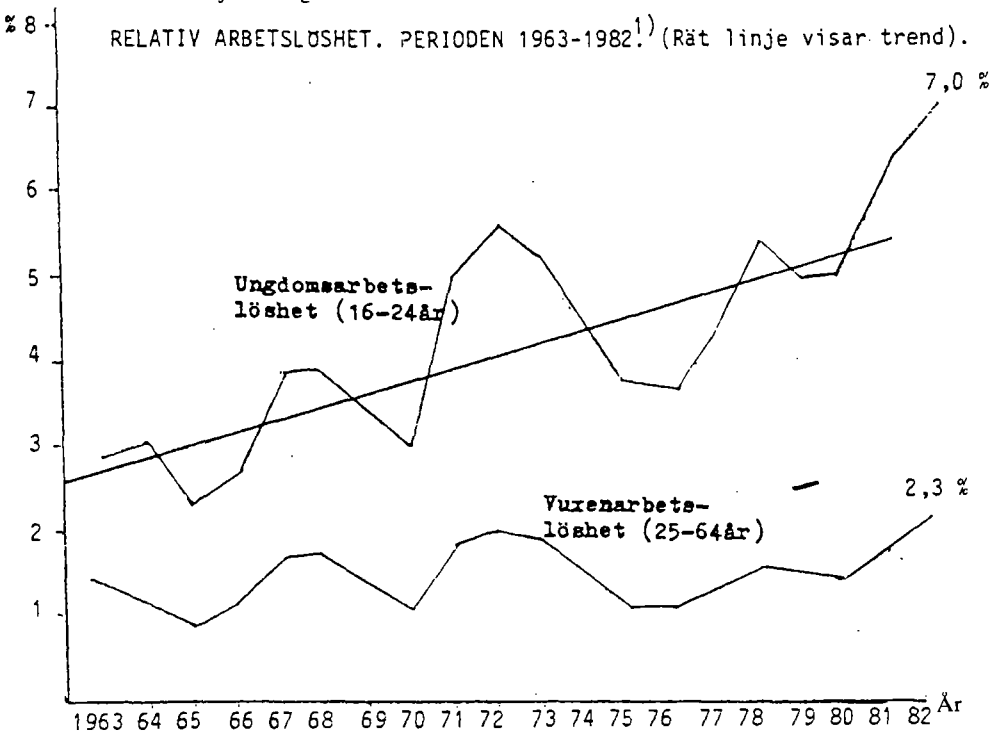
Utskottet vill med anledning av det arbetsmarknadspolitiska program regeringen lagt fram först erinra om vad tidigare sagts om den ekonomiska politikens betydelse för sysselsättningen. Förutsättningar måste skapas för företagen att investera och expandera. Som framhålls i moderata samlings-

partiets partimotion 104 är en dålig lönsamhet i företagen till stor del orsaken till den vikande sysselsättningen. Sambandet mellan lönsamhet i företagen och sysselsättningen illustreras f. ö. på ett övertygande sätt i den nämnda motionen. Slutsatsen är följaktligen att ökad lönsamhet i företagen är den överlägset mest effektiva och sunda metoden för ökad sysselsättning.

Som framhålls av moderata samlingspartiet är det av avgörande betydelse för utvecklingen på arbetsmarknaden hur snabbt strukturomvandlingen i näringslivet kan ske. Rörligheten på arbetsmarknaden måste öka. Det förutsätter att sysselsättningshämmande restriktioner i arbetsrätts- och trygghetslagstiftningen undanröjs. Vidare måste skattepolitiken, bostadspolitiken etc. stimulera och underlätta för människor att byta arbeten inom branscher och företag som har framtiden för sig.

Arbetsmarknadspolitiken och AMS måste också anpassas och utvecklas i syfte att vara ett effektivt stöd för enskilda människors möjligheter att erhålla trygga jobb. Arbetsförmedlingen behöver effektiviseras. Formerna för sysselsättningsskapande åtgärder måste utvecklas och anpassas efter nya förutsättningar i ekonomin och på arbetsmarknaden.

Utskottet har tidigare i betänkandet beskrivit situationen på arbetsmarknaden. I detta sammanhang bör emellertid erinras om att ungdomsarbetslösheten är huvudförklaringen till den höga totala arbetslösheten. Som framhålls i moderata samlingspartiets partimotion 104 har arbetslösheten för vuxna varit relativt konstant sedan 1960-talet. Det nämnda förhållandet illustreras i följande figur.

Källa: SCB:s arbetskraftsundersökningar.

¹⁾ Noteringen för 1982 avser första halvåret.

Utskottet delar mot denna bakgrund uppfattningen i moderata samlingspartiets partimotion att de extraordinära insatserna bör koncentreras mot ungdomsarbetslösheten. För detta talar f. ö. även att det rådande ekonomiska läget gör det nödvändigt att prioritera även inom arbetsmarknadspolitiken. Utskottet återkommer i nästföljande avsnitt till frågan hur arbetslösheten bör angripas.

Det arbetsmarknadspolitiska åtgärdsprogram regeringen – eller snarare AMS – tagit fram framstår f. ö. som mycket konventionellt. Effekten av den miljardrullning som föreslås torde knappast motsvara vad man har rätt att kräva av så betydande belopp det här är fråga om. De arbetslösa torde på något längre sikt vara mer betjänta av att dessa miljardbelopp satsas på ett sätt som kan skapa varaktiga arbetstillfällen.

Att – som regeringen gör – isolera arbetsmarknadspolitiken från den ekonomiska politiken och göra "arbetstillfällen" inom AMS-verksamheten till ett självändamål är föråldrat. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan hindra arbetslösheten vid en tillfällig konjunktursvacka och underlätta strukturomvandlingen. Däremot kan den aldrig bota Sveriges djupgående strukturella problem och bli en huvudingrediens i sysselsättningspolitiken.

Utskottet avvisar med hänvisning till det anförda regeringens förslag inom arbetsmarknadspolitiken. Utskottets ställningstagande innebär ett bifall till moderata samlingspartiets partimotion 104 i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. *beträffande behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser*

att riksdagen med avslag på vad som anføres i proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del samt med bifall till motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført.

3. Åtgärder mot ungdomsarbetslösheten (mom. 3)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Enligt utskottets" och på s. 10 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Det allvarligaste problemet på arbetsmarknaden är ungdomsarbetslösheten. Som tidigare nämnts uppgick antalet arbetslösa ungdomar i oktober månad i år till 48 000, vilket motsvarar 7,3 % av antalet ungdomar. Även om omfattningen av ungdomsarbetslösheten minskat finns det anledning till oro över utvecklingen. Särskilt oroande är att ungdomsarbetslösheten trendmässigt ökat sedan början av 1960-talet. I själva verket är det så att det är ungdomsarbetslösheten som svarat för ökningen av den totala arbetslösheten under senare år. Arbetslösheten bland vuxna har däremot varit relativt konstant sedan 1960-talet. Om ungdomsarbetslösheten legat på samma nivå

som för den vuxna befolkningen skulle dagens öppna arbetslöshet vara under 100 000.

Det är mot denna bakgrund som utskottet tidigare i betänkandet anslutit sig till moderata samlingspartiets uppfattning att de arbetsmarknadspolitiska insatserna måste riktas mot ungdomsarbetslösheten.

Utskottet slog i våras fast att det inte kan accepteras att ungdomar står utan både arbete och utbildning. Arbetslösheten bland ungdomarna kan få negativa följder även på längre sikt inte bara för ungdomarna utan även för samhället i övrigt.

Utskottet uttalade i samma betänkande mot denna bakgrund att sådana åtgärder måste vidtas att alla arbetslösa ungdomar upp till 21 år erbjuds arbete eller utbildning i stället för arbetslöshetsersättning eller annat ekonomiskt stöd från det allmänna. Utskottet framhöll bl. a. att en bred arsenal av åtgärder måste sättas in. Utöver beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning ville utskottet inte utesluta möjligheten av att ungdomsplatser erbjuds även de något äldre arbetslösa ungdomarna. I sammanhanget uttalade utskottet att regeringen borde tillsammans med de båda kommunförbunden överväga bl. a. det kommunala ansvaret för de arbetslösa ungdomarna.

Utskottet strök vidare under vikten av att alla berörda parter tar sitt ansvar för att möjliggöra att det uppställda målet nås. Ungdomarna borde inse att varje arbetstillfälle ger värdefulla erfarenheter inför framtiden. Utskottet utgick vidare från att arbetsgivarna nu tar till vara möjligheten att provanställa arbetslösa ungdomar samt i ökad utsträckning bereda ungdomar möjlighet till yrkesintroduktion, lärlingsutbildning samt ungdomsplatser. Utskottet utgick också från att de fackliga organisationerna tar sitt ansvar när det gäller ungdomarnas möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.

Riksdagen följde utskottets förslag och gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Den förra regeringen vidtog därefter vissa insatser för att bereda ungdomar arbete eller utbildning. Enligt utskottets uppfattning borde emellertid riksdagens uttalande ha följts upp av den dåvarande regeringen på ett mer kraftfullt sätt än vad som blev fallet.

Regeringen bör spela på ett brett register när det gäller ungdomens sysselsättning. Nya initiativ bör tas, och även okonventionella lösningar bör prövas. I moderata samlingspartiets partimotion 104 förs fram en rad förslag till åtgärder som på ett effektivt sätt kan förbättra ungdomens arbetsmarknad.

Som framhålls i moderata samlingspartiets partimotion är de snabbt stigande lönekostnaderna ett av de allvarligaste hindren för ungdomars möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden. Höga arbetsgivaravgifter och snabb löneutveckling för den unga arbetskraften utgör i dag ett stort hinder. Höga ingångslöner innebär att företagen undviker att anställa

oerfaren arbetskraft även när verksamheten skulle motivera en personalökning. Eftersom lönekostnader och arbetsgivaravgifter är centrala faktorer för våra företags möjligheter att göra sig gällande i konkurrensen, kommer den unga oerfarna arbetskraften att ställas åt sidan även under resten av 1980-talet. Ansvaret vilar här tungt på arbetsmarknadens parter. Regering och riksdag kan inte ensamma klara detta problem. Enligt utskottets uppfattning måste därför parterna omedelbart ta itu med att lösa problemet med de alltför höga ingångslönerna. Om detta inte sker och lönekostnaderna utvecklas som under 1970-talet får löntagarorganisationerna och arbetsgivarerna ta på sig ett mycket stort ansvar för att ungdomsarbetslösheten ökar ytterligare. I sammanhanget bör nämnas att konjunkturrådet i sin senaste rapport pekat på problemen med de höga ingångslönerna.

Som moderata samlingspartiet framhåller finns även inom andra avtalsområden grundläggande problem som parterna måste hjälpa till att lösa. Det behövs ungdomsplatser för 18–21-åringarna, utökade möjligheter till prov- och korttidsanställningar, möjligheter att ta till vara utrymmet för enskilda beredskapsarbeten samt praktikplatser etc. Om parterna ej är beredda att genom avtal göra nödvändiga förändringar på dessa områden måste lagstiftning tillgripas.

Riksdag och regering har självklart också ett stort ansvar. Regeringen måste därför – som framhålls av moderata samlingspartiet – omgående fullfölja riksdagens beslut under våren 1982 om principerna för en garanti avseende erbjudande om arbete, utbildning eller praktik till alla ungdomar upp till 21 år. Ett system med samhällstjänst måste omedelbart utformas praktiskt och sättas i verket. Regeringen bör utfärda nya riktlinjer för hur resurserna för beredskapsarbeten skall användas vid insatser för våra ungdomar. Möjligheter att dela upp beredskapsarbeten såväl tidsmässigt som ekonomiskt måste ges och justeringar i ersättningsnivåer för ungdomar genomföras. Villkoren för enskilda beredskapsarbeten för ungdomar måste förbättras i förhållande till beredskapsarbeten i den offentliga sektorn.

Utskottet anser vidare – i likhet med moderata samlingspartiet – att olika former av yrkesutbildning skall prioriteras. Arbetsmarknadsutbildningen måste bli effektivare och förändras.

Resurser som därmed friställs bör användas för en kraftig satsning på företagsförlagd utbildning, lärlingsutbildning etc. Skolan måste förbättra sin direkt yrkesinriktade utbildning och också satsa på utbildning till yrken inom framtida teknikområden och branscher, datateknik, elektronik etc. Vi förutsätter att regeringen snabbt återkommer till riksdagen med konkreta förslag i dessa frågor.

Som framhålls i moderata samlingspartiets partimotion 104 måste vidare riksdagen följa upp parternas ansträngningar att via avtal finna lösningar på problem som är relaterade till arbetsrätts- och trygghetslagstiftningen. Prestige och olika partsintressen får inte stoppa ansträngningarna att snabbt vidga möjligheterna för våra ungdomar att bli delaktiga i arbetslivet.

Som alternativ till regeringens miljarddrullning inom ramen för AMS traditionella insatser föreslår utskottet ett särskilt program för att minska ungdomsarbetslösheten. Utskottet ansluter sig därvid till det förslag moderata samlingspartiet fört fram i sin partimotion. Programmet måste genomföras i nära samarbete mellan arbetsmarknadens parter. Kostnaderna för programmet beräknas till mellan 100 och 200 milj. kr.

Programmet bör enligt utskottets uppfattning finansieras genom att regeringen utnyttjar kvarstående medel inom ramen för finansfullmakten (175 milj. kr.) samt genom de resurser kommunerna redan erhållit för att bekosta verksamheten med de s. k. ungdomsslussarna (100 milj. kr.). Om regeringens förslag om ökade skatter, bl. a. i form av höjda arbetsgivaravgifter och höjd moms, avvisas av riksdagen får kommunerna också större möjlighet att aktivt ställa upp för att genomföra delar av programmet.

Utskottets program mot ungdomsarbetslösheten innebär i sammanfattning:

- Avvisa propositionens förslag om höjda skatter och avgifter.
- Uppmana arbetsmarknadens parter att sänka ungdomarnas ingångslöner i förhållande till vuxnas löner samt omgående förverkliga riksdagens uttalande om ungdomsplatser för 18–21-åringar.
- Inrätta samhällstjänst för arbetslös ungdom.
- Förbättra och utöka yrkesutbildningen för ungdom – bl. a. företagsförlagd utbildning och lärlingsutbildning – och effektivisera arbetsmarknadsutbildningen.
- Förbättra villkoren för enskilda beredskapsarbeten och tillvarata möjligheterna att ordna sådana, ungdomsplatser, praktikplatser m. m. i de 75 000 företag som saknar kollektivavtal. Dela beredskapsarbeten och differentiera beredskapslönerna för ungdom. Göra det möjligt att kombinera beredskapsarbete och yrkesutbildning.
- Förändra arbetsrätts- och trygghetslagstiftningen för att förbättra ungdomens situation på arbetsmarknaden, bl. a. genom att ge generell rätt till provanställningar samt genom att utöka rätten till korttidsanställningar.

Slutligen bör betonas att en förutsättning för full produktiv sysselsättning är en ekonomisk politik som syftar till att förbättra företagets lönsamhet och konkurrenskraft, dvs. motsatsen till den politik regeringen förespråkar. Utskottet har tidigare i betänkandet närmare utvecklat detta. Regeringen bör underrättas om vad utskottet med bifall till moderata samlingspartiets partimotion 104 uttalat beträffande åtgärdsprogram mot ungdomsarbetslösheten. Vad utskottet anfört om ett åtgärdsprogram mot ungdomsarbetslösheten kan till vissa delar sägas tillgodose vad som anförs i denna del i centerpartiets och folkpartiets partimotioner 115 resp. 120.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. *beträffande åtgärder mot ungdomsarbetslösheten*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:104 yrkande 2 samt med anledning av *dels* proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del, *dels* motionerna 1982/83:115 yrkande 3 och 1982/83:120 yrkande 24 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. *Åtgärder mot ungdomsarbetslösheten (mom. 3)*

Arne Fransson (c), Elver Jonsson (fp) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar "Enligt utskottets" och på s. 10 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Det allvarligaste problemet på arbetsmarknaden är ungdomsarbetslösheten. Som tidigare nämnts uppgick antalet arbetslösa ungdomar i oktober månad i år till 48 000, vilket motsvarar 7,3 % av antalet ungdomar. Även om omfattningen av ungdomsarbetslösheten – som en följd av de intensifierade insatser som vidtagits sedan i våras – minskat finns det anledning till oro över utvecklingen. Särskilt oroande är att ungdomsarbetslösheten trendmässigt ökat under en längre period. I själva verket är det så att det är ungdomsarbetslösheten som svarat för ökningen av den totala arbetslösheten under senare år. Arbetslösheten bland vuxna har däremot varit relativt konstant sedan 1960-talet.

Utskottet slog i våras fast att det inte kan accepteras att ungdomar står utan både arbete och utbildning. Arbetslösheten bland ungdomarna kan få negativa följder även på längre sikt inte bara för ungdomarna utan även för samhället i övrigt, framhöll utskottet vidare (AU 1981/82:21).

Utskottet uttalade i samma betänkande mot denna bakgrund att sådana åtgärder måste vidtas att alla arbetslösa ungdomar upp till 21 år erbjuds arbete eller utbildning i stället för arbetslöshetsersättning eller annat ekonomiskt stöd från det allmänna. Utskottet framhöll bl. a. att en bred arsenal av åtgärder måste sättas in. Utöver beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning ville utskottet inte utesluta möjligheten av att ungdomsplatser erbjuds även de något äldre arbetslösa ungdomarna. I sammanhanget uttalade utskottet att regeringen borde tillsammans med de båda kommunförbunden överväga bl. a. det kommunala ansvaret för de arbetslösa ungdomarna.

Utskottet strök vidare under vikten av att alla berörda parter tar sitt ansvar för att möjliggöra att det uppställda målet nås. Ungdomarna borde inse att varje arbetstillfälle ger värdefulla erfarenheter inför framtiden. Utskottet utgick vidare från att arbetsgivarna nu tar till vara möjligheten att provanställa arbetslösa ungdomar samt i ökad utsträckning bereda ungdö-

mar möjlighet till yrkesintroduktion, lärlingsutbildning samt ungdomsplatser. Utskottet utgick också från att de fackliga organisationerna tar sitt ansvar när det gäller ungdomarnas möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.

Riksdagen följde utskottets förslag och gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Den förra regeringen vidtog kraftiga insatser för att bereda ungdomar arbete eller utbildning. Både konventionella och okonventionella medel prövades. Bl. a. lades fram förslag om s. k. ungdomsslussar. Det förslaget innebar att ungdomarna i väntan på arbete eller utbildning skulle erbjudas någon form av meningsfull sysselsättning. Därvid skulle även en närvaropremie utbetalas till de ungdomar som deltog. Beslut fattades om 100 milj. kr. till den verksamheten.

Den nuvarande regeringen har med ändring av den förra regeringens beslut fördelat 100 milj. kr. på samtliga kommuner. Utskottet utgår från att en verksamhet med ungdomsslussar kan komma i fråga även inom ramen för det nya beslutet. Mycket talar därvid för att den förra regeringens förslag om närvaropremier bör prövas. Det vore beklagligt om de anvisade medlen i stället används för kommunernas administration av verksamheten.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att ytterligare medel anslagits till verksamheten med ungdomsplatser. I det sammanhanget vill utskottet återigen peka på möjligheten att utsträcka verksamheten till att gälla även de något äldre ungdomarna.

I propositionen anføres att det är regeringens avsikt att alla 17-åringar som inte kan beredas utbildning eller arbete skall kunna erbjudas en ungdomsplats. Enligt utskottets uppfattning är detta självfallet positivt. I sammanhanget vill utskottet erinra om utskottets ställningstagande i samband med behandlingen av regeringens förslag om höjd arbetslöshetsförsäkring (AU 1982/83:12). Utskottet godtog därvid regeringens förslag att höja den nedre åldersgränsen för KAS från 16 till 18 år, dock med den uttryckliga förutsättningen att regeringen noga följer verkningarna av lagändringen och, om så skulle behövas, tar initiativ till komplettering av samhällets insatser för utbildning, praktik och arbete åt de berörda ungdomarna. Utskottet anförde slutligen att regeringen i lämpligt sammanhang för riksdagen redovisar resultaten av denna uppföljning liksom de åtgärder som visat sig vara påkallade. Utskottet har föreslagit riksdagen att ge regeringen detta till känna.

Regeringen bör spela på ett brett register när det gäller ungdomens sysselsättning. Nya initiativ bör tas, och även okonventionella lösningar bör prövas.

Utskottet är för sin del övertygat om att övergången från skola till arbetsliv måste underlättas. Här kan lärlingsutbildningen spela en viktig roll. Folkpartiet för i sin partimotion 120 fram ett förslag som syftar till att öka antalet lärlingsplatser. Bl. a. föreslår man ett stimulansbidrag av samma

konstruktion som för anställning med lönebidrag. Utskottet anser förslaget vara intressant och väl värt att närmare studera. Det kan nämnas att en satsning på lärlingssystem i Sverige förordas i Konjunkturrådets rapport 1982-83, Ut ur krisen? (SNS). Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med sina överväganden och eventuella förslag i frågan.

Över huvud taget bör övervägas om och på vilket sätt yrkesutbildningen, lärlingsutbildningen och arbetsmarknadsutbildningen kan förbättras för att underlätta ungdomarnas inträde i arbetslivet.

Vidare kan det finnas skäl att pröva förutsättningarna för och effekterna av någon form av delning eller differentiering av beredskapsarbetena. Här kan t. ex. tänkas kortare tid totalt för ett beredskapsarbete eller någon form av delning på ett beredskapsarbete kombinerad med utbildning eller liknande.

Slutligen vill utskottet peka på det ansvar som åvilar parterna på arbetsmarknaden. Som framhålls i folkpartiets partimotion 120 bör näringslivet visa att de förändringar som vidtagits i trygghetslagstiftningen, som bl. a. innebar ökade möjligheter till provanställning och visstidsanställning, ger de sysselsättningsmässiga effekter som tidigare aviserats. Parterna bör f. ö. tillsammans fortlöpande följa utvecklingen och överväga huruvida gällande avtal inom skilda områden kan utgöra hinder för ungdomens möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.

En fråga som diskuterats i detta sammanhang är även de s. k. ungdomslönernas betydelse. Frågan tas bl. a. upp i folkpartiets partimotion 120. I den tidigare nämnda rapporten från konjunkturrådet framhålls att ungdomslönerna stigit snabbare än lönerna för vuxna. År 1981 motsvarade den genomsnittliga timförtjänsten för pojkar under 18 år 71 % av de vuxna männens, och för flickor under 18 år motsvarade lönen 80 % av de vuxna kvinnornas. I konjunkturrådets rapport framhålls mot denna bakgrund bl. a. att ungdomarnas konkurrenssituation ytterligare bör förbättras genom att ungdomslönerna successivt anpassas till ungdomarnas kompetens.

Det bör ankomma på parterna att noga överväga dessa frågor.

Utskottets ställningstagande innebär sammanfattningsvis att riksdagen bör uppdraga åt regeringen att vidta de åtgärder som krävs för att till fullo uppfylla riksdagens uttalande i frågan i våras med innebörd att alla ungdomar upp till 21 år skall erbjudas arbete eller utbildning i stället för arbetslöshetsersättning eller annat ekonomiskt stöd från det allmänna (AU 1981/82:21).

Vad utskottet anfört om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten innebär att partimotionerna 115 och 120 från centerpartiet resp. folkpartiet tillstyrks i motsvarande delar. Utskottets ställningstagande innebär vidare att moderata samlingspartiets partimotion 104 till vissa delar kan sägas vara tillgodosedd. Utskottet vill emellertid peka på behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser om ungdomsarbetslösheten skall kunna hållas nere. Som tidigare

sagts har moderata samlingspartiet motsatt sig att ytterligare resurser anvisas till bl. a. arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. *beträffande åtgärder mot ungdomsarbetslösheten*
att riksdagen med bifall till motionerna 1982/83:115 yrkande 3 och 1982/83:120 yrkande 24 i motsvarande del samt med anledning av dels vad som anförs i proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del, dels motion 1982/83:104 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Förstärkning av resurserna inom platsförmedlingen (mom. 4)

under förutsättning av bifall till reservation 2.

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar "Enligt utskottets" och slutar "till AMS" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare i betänkandet avvisat regeringens förslag till åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken. De resursförstärkingar inom platsförmedlingen som regeringen beslutat om bör med hänvisning härtill inte förverkligas. Utskottets ställningstagande innebär att moderata samlingspartiets partimotion 104 tillstyrks i denna del.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. *beträffande förstärkning av resurserna inom platsförmedlingen*
att riksdagen med avslag på vad som anförs i proposition 1982/83:50 bil. 4 i motsvarande del samt med bifall till motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Medel till Arbetsmarknadsutbildning (mom. 5)

under förutsättning av bifall till reservation 2.

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att utskottets yttrande på s. 12 som börjar "Som tidigare" och på s. 13 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående avvisat regeringens förslag till arbetsmarknadspolitiska insatser. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet de begärda medlen till arbetsmarknadsutbildning. Utskottets ställningstagande innebär att moderata samlingspartiets partimotion 104 tillstyrks i denna del.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del avslår förslaget i proposition 1982/83:50 bil. 4 om ytterligare medel till *Arbetsmarknadsutbildning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83.

7. Medel till Sysselsättningskapande åtgärder (mom. 6)

under förutsättning av bifall till reservation 2.

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar "Utskottet har" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare i betänkandet med bifall till moderata samlingspartiets partimotion 104 avvisat regeringens förslag till arbetsmarknadspolitiska insatser. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet i detta sammanhang samma motion beträffande avslag på den begärda medelansvisningen. Utskottets ställningstagande innebär även att den av centerpartiet i motion 115 föreslagna omfördelningen av medel från anslaget Sysselsättningskapande åtgärder till länsstyrelsernas åtgärdsanslag avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del samt med avslag på motion 1982/83:115 yrkandena 1 i motsvarande del och 2 avslår förslaget i proposition 1982/83:50 bil. 4 om ytterligare medel till anslaget *Sysselsättningskapande åtgärder* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83.

8. Medel till Sysselsättningskapande åtgärder (mom. 6)

Arne Fransson (c), Elver Jonsson (fp) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c) anser

dels att utskottets yttrande på s. 14 som börjar "Utskottet vill" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

När det gäller yrkandet i centerpartiets motion 115 att 100 milj. kr. skall tillföras anslaget Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser vill utskottet erinra om vad utskottet anförde i sitt betänkande om regionalpolitiken (AU 1981/82:23 s. 134) våren 1982 om avvägningen mellan åtgärder som har långsiktig effekt, t. ex. regionalpolitiskt stöd, och åtgärder som har mer eller mindre kortsiktig karaktär, t. ex. arbetsmarknadspolitiska insatser. Utskottets resonemang anknöt visserligen till situationen i Norrbotten men är tillämpligt på alla områden med stora sysselsättningsproblem. Utskottet

stryker under angelägenheten av att de långsiktigt verkande åtgärderna prioriteras så att arbetsmarknaden förbättras och behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser efter hand kan minskas. Enligt utskottets mening är de åtgärder som föreslås i propositionen alltför mycket inriktade på traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Inom ramen för de resurser som regeringen föreslår bör därför göras en omfördelning i enlighet med centerpartiets förslag så att resurserna för mera långsiktigt verkande åtgärder som glesbygdstöd och regionalpolitiskt stöd ökas. Utskottet har också inhämtat att det saknas tillräckliga resurser inom nuvarande anslag för intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS) och glesbygdståtgärder i övrigt i många kommuner. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet att anslaget Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser tillförs 100 milj. kr. i enlighet med förslaget i motion 115. Ett resultat av denna omfördelning är att 100 milj. kr. mindre bör anvisas för övriga sysselsättningsskapande åtgärder än vad regeringen har föreslagit dvs. 1 850 milj. kr. Av utskottets ställningstagande följer att moderata samlingspartiets partimotion 104 – i vilken yrkas avslag på regeringens hemställan – bör avslås.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med avslag på proposition 1982/83:50 bil. 4 och motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del samt med bifall till motion 1982/83:115 yrkandena 1 i motsvarande del och 2 anvisar

dels till *Sysselsättningsskapande åtgärder* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under tolfte huvudtiteln ett reservationsanslag av 1 850 000 000 kr.,

dels till *Regionalpolitiskt stöd: Regionala utvecklingsinsatser* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.

9. Medel till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning (mom. 7)

under förutsättning av bifall till reservation 2.

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar "Utskottet tillstyrker" och slutar "medverka till" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående avvisat regeringens förslag till arbetsmarknadspolitiska insatser. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet i detta sammanhang den begärda medelsanvisningen till anslaget Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning. Utskottets ställningstagande inne-

bär att moderata samlingspartiets partimotion 104 bör bifallas på denna punkt.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:104 yrkande 1 i motsvarande del avslår förslaget i proposition 1982/83:50 bil. 4 om ytterligare medel till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning* på tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1982/83.

10. Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag (mom. 10)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att utskottets yttrande som på s. 15 börjar "När utskottet" och på s. 16 slutar "utrednings förslag" bort ha följande lydelse:

När driftbidraget till Samhällsföretag av riksdagen fr. o. m. 1982 för innevarande budgetår fastställdes till 129 % av lönekostnaderna innebar detta en besparing i förhållande till en tidigare gällande bidragsnivå av 135 %.

Vid beslutet om nu aktuell bidragsnivå våren 1982 gjorde utskottet bedömningen att Samhällsföretag borde ha goda förutsättningar att genom effektivitetsförbättringar av stiftelseorganisationen bedriva verksamheten med de besparingar som denna bidragsnivå förutsatte.

Denna bedömning baserade sig bl. a. på förslag till omstrukturering av produktion och marknadsföring samt därtill anpassade organisatoriska förändringar som hade lagts fram av Samhällsföretagsgruppen. Förändringarna beräknades kunna leda till ett bidragsbehov budgetåret 1986/87 på 115 % av lönekostnaderna.

Det är nu utskottets uppfattning att målsättningen bör vara att minska bidragsbehovet till 113 % budgetåret 1986/87. Det är härvid angeläget att besparingsarbetet bedrivs på ett sådant sätt att möjligheterna för de i verklig mening fysiskt och psykiskt arbetshandikappade att få ett avlönat arbete inte försämras. Möjliga besparingar bör i första hand kunna återfinnas inom den centrala och regionala administrationen.

Vidare bör man aktivt pröva och utveckla nya former för verksamheten, exempelvis i samverkan med enskilda företag. Därmed skapas bättre förutsättningar för att integrera fler arbetshandikappade med den reguljära arbetsmarknaden. Enligt vår mening bör systemet med lönebidrag utvecklas ytterligare.

Det har sitt intresse att notera att riksdagens beslut i frågan togs den 1 april 1982. Den framställning från företaget som lett fram till regeringens nya förslag i denna fråga ingavs redan den 9 juni 1982 dvs. innan det nya budgetåret inleddes. Vid den tidpunkten kan ett seriöst försök att anpassa

verksamheten till de förutsättningar riksdagen beslutat om inte rimligen ha kunnat göras. Än mindre kan man ha hunnit mäta effekterna av de rationaliseringar m. m. som beslutet förutsatte. Till detta kommer som påpekas i motion 92 den utredning om de arbetshandikappades möjligheter på arbetsmarknaden som riksdagen beslutat om och som skall ta upp bl. a. åtgärder som syftar till att underlätta utslussningen av arbetshandikappade från Samhällsföretag.

Mot den här angivna bakgrunden är det inte rimligt att redan nu besluta om tilläggsanslag till Samhällsföretag. Det bör vara möjligt att inom den ram som har anvisats och som är över 2 miljarder kronor reglera förra årets förlust. Innevarande budgetårs verksamhet skall självfallet anpassas till den bidragsnivå riksdagen tidigare har beslutat om. Utskottet avstyrker alltså förslaget i propositionen på denna punkt.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. att riksdagen med bifall till motion 1982/83:92 avslår förslaget i proposition 1982/83:25 bil. 6 om *Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83.

Särskilda yttranden

1. Förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt m. m. (mom. 1)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anför:

Vpk har accepterat regeringens förslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att lindra den akuta arbetslösheten. Den alltmer tilltagande arbetslösheten ingår i en ekonomisk kris som inte blott är av konjunkturell art utan är en del av en långvarig stagnation i det kapitalistiska samhället.

På kortare sikt måste AMS-verksamheten byggas ut och investeringar göras i samhällsnyttiga projekt för att få en snabb effekt på sysselsättningen.

På längre sikt krävs en politik som är riktad mot det system som förorsakar dagens arbetslöshet, utslagning och utsortering och för en politik som underlättar övergången från den kapitalistiska produktionsanarkin till en folkstyrd socialistisk planhushållning.

Jag vill här erinra om vad vpk i annat sammanhang fört fram om den ekonomiska politiken. Vpk anser att den nya socialdemokratiska regeringens politik lämnar de kapitalistiska makt- och produktionsförhållandena orörda. I likhet med den borgerliga politiken sätter den stor tillit till en ökad export och till en kraftig begränsning av inhemsk efterfrågan. En sådan politik är dömd att misslyckas. Politiken måste utformas så att den bidrar till en maktförskjutning från storfinansen och andra kapitalistiska kretsar till de arbetande, för att öka graden av överskådlighet och planmässighet och för att

bereda vägen för ett jämlikt och socialt rättfärdigt samhälle.

En politik mot arbetslösheten måste öka inflytandet över investeringarna för de anställda och samhället. Samhälleliga investerings- och industriprogram fördras för nya samhällsnyttiga arbeten och för ett försvar av landet som industrination. Kreditväsendet, som fortfarande är av central betydelse för storfinansens makt, måste nationaliseras och förberedelser härför bör snarast komma i gång. Uppbyggnad av samhällsfonder som skall ge den finansiella basen för nya samhällsägda industrier bör påbörjas. Skärpt kontroll och restriktivitet måste visas mot kapitalexport och utlandsinvesteringar. Ett led häri är införandet av en särskild skatt eller avgift på utlandsinvesteringar. Fackföreningarnas rättigheter måste stärkas bl. a. genom vetorätt mot avskedanden och permitteringar.

Vpk:s ställningstaganden beträffande den ekonomiska politiken framgår i övrigt i finansutskottets betänkande FiU 1982/83:20. Jag hänvisar härtill.

2. Medel för omlokalisering av nämnden för vapenfriutbildning (mom. 8)

Alf Wennerfors, Anders Högmark, Sonja Rembo och Håkan Stjernlöf (alla m) anför:

Vi vill med skärpa understryka vad som i motion 130 sägs om vikten av att riksdagen då den fattar beslut har tillgång till ett genomarbetat och tillförlitligt beslutsunderlag.

Denna vår inställning präglar självfallet beslutssituationer av den typ som rör organisationsförändringar och omlokaliseringar av den offentliga verksamheten.

Av vad som nu framkommit är det uppenbart att riksdagen, då den fattade beslut om utflyttning av NVU:s verksamhet till Karlstad, inte hade tillgång till det beslutsunderlag som den både hade rätt och skyldighet att kräva.

Som sägs i motion 130 anför regeringen i propositionen heller inga skäl för kostnadsfördringen. Med hänsyn till att det belopp som äskas emellertid är förhållandevis blygsamt motsätter vi oss inte att medel anvisas. Hade det varit fråga om en större omlokalisering borde en förnyad prövning på grundval av ett fullständigare beslutsunderlag ha skett.